

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ Й ПРАКТИКИ

Керівник секції: завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення, д. ю. н., професор І.В. Лагутіна

Секретар секції: доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення, к. ю. н., доцент В.С. Тарасенко

ЧАНИШЕВА ГАЛІЯ ІНСАФІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
декан соціально-правового факультету, доктор юридичних наук, професор

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ЦІЛЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Поняття соціальної політики визначається представниками різних галузей знань, зокрема, політологами, соціологами, економістами та ін. Так, економіст В. Пальцев пропонує розуміти під соціальною політикою цілеспрямовану діяльність держави та інститутів громадського суспільства щодо регулювання соціальної сфери і соціальних відносин заради вдосконалення умов життя населення, перш за все, соціально незахищених груп.

Політичний аспект у визначення даного поняття додає О. Холостова, на думку якої соціальна політика є також системою заходів, що здійснюється державними структурами, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, а також виробничими колективами, спрямованою на досягнення соціальних цілей і результатів, пов'язаних з підвищенням суспільного добробуту, поліпшенням якості життя народу і забезпеченням соціально-політичної стабільності, соціального партнерства в суспільстві.

П. Шевчук розуміє соціальну політику як багатовимірну систему програм, служб і заходів (управлінських, регулятивних і саморегулятивних), спрямованих у соціальну сферу.

Політологи (Л.Д. Климанська та ін.) також пропонують розглядати соціальну політику у вузькому та широкому розумінні. Соціальна політика у вузькому розумінні – це система заходів, спрямованих на забезпечення добробуту громадян, вирішення завдань так званої «великої п'ятірки»: соціального забезпечення, житлових програм, охорони здоров'я, освіти та служб соціальної допомоги і ресоціалізації. Соціаль-

на політика у широкому розумінні – це регулювання соціальної сфери, соціальних відносин з метою налагодження оптимального функціонування суспільної системи в цілому, створення умов задоволення соціальних інтересів людей, їх всебічного розвитку. Обґрунтованість завдань, цілей, проєктів і програм, що стосуються сфери соціального життя суспільства, підкріплені фінансуванням з державного бюджету, є передумовою сильної державної соціальної політики.

У соціології соціальна політика визначається: як діяльність суспільства і держави, спрямована на розвиток соціальної сфери, підвищення добробуту людей, поліпшення умов життя та ін.; як принципи і види соціальної діяльності, що спрямовують і регулюють відносини між індивідами, групами, спільнотами, соціальними інститутами, детермінують розподіл ресурсів і рівень благополуччя соціуму; як політика, основним завданням якої є забезпечення державотворчих можливостей для всіх людей та для всіх родин умов нормальної життєдіяльності і розвитку.

При цьому соціальна сфера визначається деякими соціологами досить широко як сукупність усіх галузей суспільної (людської) діяльності, метою функціонування яких є здійснення соціального забезпечення суспільства, що викликає заперечення. На думку П. Шевчука, соціальна політика охоплює всі сфери життєдіяльності людини – виробничу, соціальну, політичну, духовну та регулює стосунки між суспільством, колективом, громадою, особою у кожній з цих сфер та зонах їх взаємодії.

Аналізуючи різні підходи до визначення поняття соціальної політики, слід підтримати точку зору тих учених, які розглядають зазначене поняття через поняття соціальної держави (М. Панов, В. Ярська та ін.).

На нашу думку, поняття соціальної політики необхідно пов'язувати також зі здійсненням соціальної функції держави, забезпеченням соціальних, культурних прав людини і громадянина. У такому розумінні соціальну політику слід розглядати як систему заходів, спрямованих на здійснення соціальної функції держави, забезпечення зазначених прав. У зв'язку з цим соціальна політика охоплює різні сфери суспільних відносин, пов'язані зі здійсненням соціальної функції держави. Ідеться про широкий спектр відносин у соціальній та гуманітарній сферах суспільного життя.

Виходячи із вищезазначеного, соціальну політику видається доцільним визначити як систему заходів, спрямованих на здійснення соціальної функції держави, забезпечення соціальних, культурних прав та інтересів, соціального благополуччя людини на всіх етапах її життєдіяльності.

Сутність соціальної політики пов'язується з підтримкою і розвитком відносин між різними соціально-демографічними групами населення та всередині них, створенням умов для їх нормальної життєдіяльності, встановленням соціальних гарантій і економічних стимулів для участі в суспільному виробництві, соціальним захистом вразливих груп населення. В центрі уваги соціальної політики має бути людина, забезпечення умов для її розвитку і самореалізації.

Поняття соціальної політики слід вирізняти від понять соціального забезпечення і соціального захисту. Останні пов'язуються з системою заходів із убезпечення населення від несприятливих наслідків соціальних ризиків.

Суб'єктами соціальної політики є соціальна держава в особі її компетентних органів, недержавні організації (політичні партії, громадські організації, суспільні рухи, благодійні, релігійні організації тощо), приватні особи (юридичні та фізичні), трудові колективи, роботодавці. Об'єктами соціальної політики є окремі особи, соціальні групи або спільноти.

Залежно від суб'єкту соціальної політики можна поділити на такі види: державна, регіональна, корпоративна.

Правове забезпечення соціальної політики здійснюється через систему актів соціального законодавства, що включає Конституцію України, міжнародні акти, ратифіковані Україною (акти ООН, МОП, Ради Європи та ін.), численні закони і підзаконні нормативно-правові акти, акти соціального діалогу, локальні нормативно-правові акти.

Для визначення поняття та цілей соціальної політики важливе значення мають положення Конвенції МОП № 117 про основні норми та цілі соціальної політики 1962 року, ратифікованої Законом України № 692-VIII від 16 вересня 2015 року. Відповідно до частини першої ст. 1 Конвенції вся політика повинна, передусім, спрямовуватися на досягнення добробуту й розвитку населення, а також на заохочення його прагнення до соціального прогресу. Підвищення рівня життя розглядається Конвенцією як основна мета при плануванні економічного розвитку. Метою політики визнається також скасування будь-якої дискримінації серед працівників за ознаками раси, кольору шкіри, статі, віросповідання, належності до племені або профспілкового членства.

В Україні декілька разів указами Президента України схвалювалися основні напрями соціальної політики на певний період з метою створення умов для формування і реалізації соціальної політики на основі визначеної стратегії економічного розвитку та фінансової стабілізації, забезпечення права кожного громадянина на достатній життєвий рівень. Останній такий акт – Основні напрями соціальної політики України на період до 2004 року був схвалений Указом Президента України від 24 травня 2004 року. Цей нормативно-правовий акт є не просто «декларацією намірів», у ньому також зазначається про механізм здійснення соціальної політики, а саме необхідність розробки механізму фінансового, правового, інформаційного забезпечення здійснення основних напрямів державної соціальної політики.

Практику схвалення такого акту слід визнати доцільною. Втім, основні напрями соціальної політики слід все ж таки закріплювати не на підзаконному рівні, а в окремому законі, оскільки на сьогодні в Україні відсутня передбачена на законодавчому рівні довгострокова концепція соціальної політики. Заслуговує на увагу досвід окремих європейських країн, в яких діють закони про соціальну політику (наприклад, у Данії 1998 року прийнято Закон про активну соціальну політику).

Удосконаленню правового забезпечення соціальної політики сприятимуть також кодифікація трудового і соціального законодавства,

розроблення державних соціальних стандартів, впровадження механізму проведення експертизи законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань договірного регулювання трудових відносин та їх відповідності потребам держави і вимогам інтеграції у міжнародні системи соціального розвитку, розробка і впровадження чіткого компенсаційного механізму в разі невиконання законодавчих гарантій.

Ключові слова: соціальна політика, поняття соціальної політики, цілі соціальної політики, правове забезпечення соціальної політики.

Ключевые слова: социальная политика, понятие социальной политики, цели социальной политики, правовое обеспечение социальной политики.

Key words: social policy, definition of social policy, aims of social policy, legal support of social policy.

LAGUTINA IRINA

National University "Odesa Law Academy",

Head of Labour Law and Social Security Law Department, Doctor of Legal Sciences

ZERO-HOURS CONTRACTS: KEY CHARACTERISTICS

New forms of work and the changing working environment are giving rise to new hazards.

Non-standard employment is an umbrella term for different employment arrangements that deviate from standard employment. They include temporary employment, part-time and on-call work, outsourcing, outstaffing, staff leasing, telework, crowdwork temporary agency work and other multiparty employment relationships.

Many modern workplaces are experimenting with accommodating changes in the workforce and the basic structure of scheduled work. There has been growing public interest in the growth of zero-hours contracts, where people are placed on a contract under which the employer is not obliged to offer regular work.

It is also worth highlighting that zero-hour contracts are where an individual is not guaranteed work and is paid only for the actual hours of work offered by the employer and carried out. Employees have to be available as and when an employer needs them.

Zero-hours contracts often don't reflect the true nature of the employment relationship. Other problems include: 1) employers having complete discretion over working hours; employees must make themselves available for work at their boss's request; they are effectively on call constantly; 2) zero-hours contract employees face great uncertainty about their working hours and income, making it harder to plan their finances and other needs such as childcare; 3) employees have reported being denied bank loans and mortgages because of the lack of guaranteed hours in their contracts; 3) job insecurity triggers stress and anxiety amongst many employees, who have bills to pay and families to support; 4) these employees are much less likely to